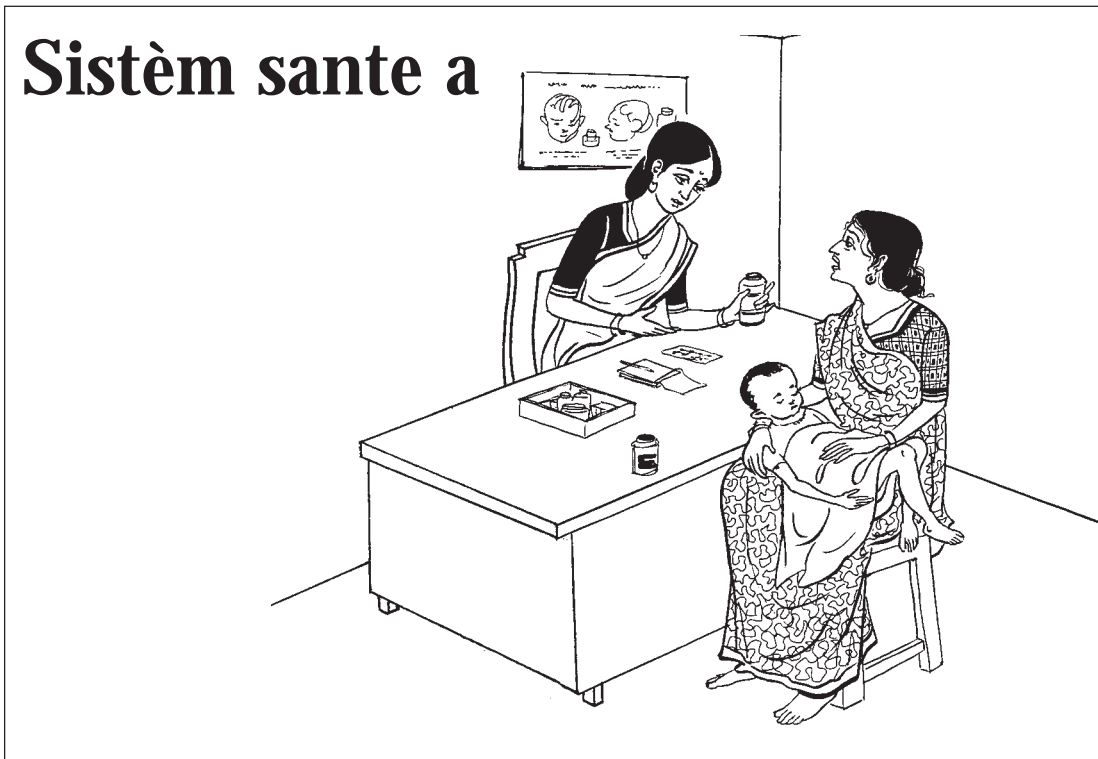

Chapit 3

Nan chapit sa a n ap jwenn

Sistèm sante a	34
Travayè sante kominotè	34
Pòs sante (klinik kominotè)	34
Sant sante	34
Lopital	35
Kijan pou n jwenn pi bon swen	36
Fòk ou konnen kisa w ka jwenm	36
Mache ak yon zanmi oubyen yon paran	37
Si n bezwen al lopital	38
Ann travay pou chanjman	40

Sistèm sante a

Pifò moun sou latè sèvi ni ak medikaman modèn ni ak remèd tradisyonèl pou yo trete pwoblèm sante yo poukont yo. Nan anpil ka, yo pa bezwen plis pase sa. Men pou kèk pwoblèm sante espesyal, yon fanm ka bezwen konsèy yon pwofesyonèl lasante.

Nan pi fò rejyon sou latè, gen 4 diferan nivo swen sante: travayè sante kominotè oubyen doktè fèy, pòs sante (klinik), sant sante ak lopital. Tout ansanm fòme sistèm sante a. Nan yon sistèm sante, nou jwenn: travayè lasante, enfimyè, doktè ak lòt kalte travayè. Yo gen dwa travay nan klinik prive (lè sa a, yo fè malad yo peye pou sèvis yo), oubyen yo gen dwa travay swa ak yon kominote, swa nan leta, swa ak yon legliz oubyen yon lòt òganizasyon. Kèk fwa yo konn gen bon jan fòmasyon ak zouti. Kèk lòt fwa, yo gen dwa pa gen ni youn, ni lòt.

Chapit sa a bay detay sou sistèm sante a, e li montre kijan yon fanm ka itilize l pou l jwenn solisyon pou pwoblèm sante li genyen. Se pa tout kominote ki gen tout 4 nivo swen sante nou site yo. Epi, ka gen anpil diferan maryaj sèvis sante ak sèvis sante ki fè yon sistèm sante. Antouka, kèlkeswa kalite maryaj sèvis nenpòt mòd maryaj sèvis sante ki genyen an, medam yo - ansanm ak tout moun ki malad - ap jwenn pi bon swen si gen bon rapò ak echanj ant diferan nivo sa yo.

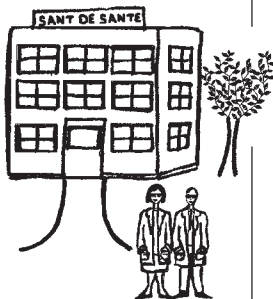
➤ kèk fwa, ou pa ka regle yon pwoblèm sante poukont ou. Ou ka bezwen al chèche èd nan sistèm sante a.

Solisyon pwoblèm sante yo

Sistèm sante a

➤ *Lè gen yon travayè lasante konpetan nan kominote a, tout moun gen plis chans pou yo jwen pi bon swen pou mwens kòb.*

TRAVAYÈ SANTE KOMINOTE

Kèk kominote gen bon travayè sante ki gen bon jan fòmasyon ak konpetans. Anpil fwa, travayè sante sa yo travay nan klinik kominotè ak nan sant sante. Men genyen tou ki pa travay la. Gen travayè sante kominotè ki te resevwa fòmasyon lekòl, gen lòt ki pa t gen chans sa a. Men lè yo travay nan tèt kole ak moun k ap viv nan kominote yo, yo ka bay gwo kout men nan prevansyon kont maladi moun trape pi anpil fwa yo. Yo ka ede moun yo trete pwoblèm sante yo genyen, anvan pwoblèm sa yo vin pi grav. Yon travayè sante ka resevwa fòmasyon pou l bay menm sèvis ak yon pòs sante.

PÒS SANTE YO

Nan anpil kominote, gen pòs sante. Gen kote yo rele yo klinik oubyen sèvis sante matèno-enfantil. Yon pòs sante dwe bay:

- **enfòmasyon sou lasante**, pou tout moun ka pran pi bon desizyon pou sa k gen rapò ak sante yo.
- **vaksinasyon / iminizasyon** ki ka anpeche anpil maladi antre sou moun, tankou: tetanòs, lawoujòl, difteri, koklich, polyo, tibèkiloz, saranpyon ak epatit.
- **Swen pou fanm ansent** (swen prenatal) ki ka ede yon fanm dekouvri epi trete pwoblèm li oubyen pwoblèm timoun nan genyen, anvan pwoblèm sa yo vin pi grav.
- Sèvis ak materyèl pou **planin familyal**. Planin familyal ka sove anpil vi: sa pèmèt medam yo met kontwòl sou kantite pitit y ap fè; sa ede yo tou kite yon valè tan pase apre chak akouchman.
- **Egzamen medikal** ki pèmèt moun dekouvri epi trete pwoblèm tankou anemi (lè san an pòv), tansyon, e kèk fwa, pwoblèm maladi seksyèlman transmisib yo (MST).

SANT SANTE YO

Sant sante yo bay yon nivo swen mwayen. Nou jwenn yo nan pi gwo bouk yo. Konsa, moun k ap viv nan kominote ki pi pre yo ka ale nan sant sante sa yo. Alòske, yo bay tout sèvis yon pòs sante founi, e yo ka gen, anplis, kèk kabann kote moun ka kouche pou yo resevwa swen.

Sant sante yo pi vit gen enfimyè ak doktè kalifye pase pòs sante yo. Yo pi vit resevwa anpil moun, doktè yo ak mis yo gen dwa pa tèlman abitye ak moun yo bay swen yo.

Gen kèk sant sante ki gen laboratwa ak materyèl espesyal. Sa vle di yo ka fè analiz pou yo ka bay enfòmasyon sou kòz yon pwoblèm sante (gade nan paj 37 la). Men anpil fwa yon moun ka blije ale lopital pou l fè analiz.

LOPITAL YO

Nou jwenn lopital nan ti vil oubyen nan gwo vil yo. Ladan yo, nou jwenn anpil doktè, anpil mis, ak ekipman espesyal pou tretman maladi grav. Yon moun ki malad grav ka bezwen al lopital pou l trete maladi a.

Yon fanm ka bezwen al lopital pou:

- pwoblèm ki pa ka trete lòt kote.
- konplikasyon nan akouchman oubyen avòtman.
- ka ijans, tankou yon gwoès k ap devlope andeyò matris la (nan youn nan twonp yo).
- pwoblèm sante ki egzije operasyon.

Nenpòt kote w al chèche laswenyay, yo dwe trete w ak respè.

Tout moun ki enterese nan sante dwe fè tout sa yo kapab pou bay moun:

1. **Dwa pou yo jwenn lasante.** Tout moun ta dwe jwenn swen sante, lè yo bezwen. Pèsonn pa ta sipoze konsidere ki kote w rete, konbyen lajan ou genyen, nan ki relijyon ou ye, ki pozisyon ou genyen nan kominote a, ki koulè po w, ki konviksyon politik ou genyen, oubyen ki kalte pwoblèm sante ou genyen.
2. **Enfòmasyon.** Yo ta dwe bay malad la tout enfòmasyon sou pwoblèm li genyen a, ansanm ak kisa chak tretman vle di nan ka pa l la. Moun k ap ba w laswenyay la dwe fè jefò pou fè w konprann kisa w bezwen pou w vin pi byen epi kijan ou ka anpeche pwoblèm nan tounen sou ou, apre tretman an.
3. **Dwa pou yo chwazi.** Ou ta sipoze gen dwa chwazi si w ap aksepte oubyen si w pa p aksepte tretman an. Ou ta sipoze gen dwa chwazi kijan w ap resevwa tretman an ansanm ak kote ou vle pran tretman sa a.
4. **Sekirite.** Ou ta dwe jwenn enfòmasyon ou bezwen pou w ka evite move konsekans oubyen rezilta danjere tretman an ka genyen. Yo ta dwe di w tou kijan pou eseye evite move pwoblèm sante ki ka atake w ankò.
5. **Respè.** Yo ta dwe toujou trete w ak respè, ak koutwazi.
6. **Respè pou vi prive w.** Pèsonn pa fèt pou l koute sa w ap di yon doktè, yon mis oubyen lòt travayè sante. Pwofesyonèl sante sa yo pa gen dwa rakonte lòt moun sa yo pale avè w. Konsiltasyon yo ta dwe fèt yon jan pou ankenn moun pa pran jòf sou kò w. Si gen lòt moun ki dwe la, yo ta dwe di w ki moun yo ye e pou kisa yo blije la. Si w pa vle moun yo rete, ou gen dwa mande yo pou yo soti.
7. **Konfò.** Ou ta dwe alèz pandan yon konsiltasyon. Yo ta dwe mete w chita yon bon kote e yo pa ta dwe fè w tann twòp.
8. **Suivi.** Si w bezwen, ou ta sipoze gen dwa tounen kote menm doktè a (oubyen menm mis la osinon menm travayè sante a). Oubyen fòk ou ka jwenn yon kopi dosye w pou w al wè yon lòt doktè (oubyen menm mis la osinon menm travayè sante a).

Èske m ka tounen ankò si m pa refè touswit?

Kijan pou w jwenn pi bon rezilta

risk ak avantaj yon tretman

➤ Anpil fwa, li bon pou w reflechi sou kesyon ou pral poze pwofesyonèl sante yo, anvan w derape pou w al pran swen sante.

Ou gen anpil desizyon pou w pran, lè w gen yon pwoblèm sante. Youn nan desizyon yo, se pou w konnen si w ap wè yon travayè sante e ki kalte travayè sante ou panse w dwe wè. Si plizyè fòm tretman egziste pou pwoblèm ou an, fòk ou konsidere danje ak avantaj yo chak genyen, anvan w pran desizyon w. W ap pran pi bon desizyon - e w ap jwenn pi bon swen - si w kolabore nètalkole ak doktè a, mis lan oubyen travayè sante a nan chèche solisyon pou pwoblèm ou a.

FÒK OU KONNEN KISA W KA JWENN

W ap kapab patisipe tout bon nan gerizon w, si w prepare tèt ou, si w konnen kisa w ka jwenn, lè w al chèche laswenyay.

Kesyon sou sante w

L ap pi bon si w aprann tout sa w ka aprann sou pwoblèm ou an, anvan w al chèche laswenyay. Liv sa a ka pèmèt ou wè pi klè sou pwoblèm sante ou genyen ansanm ak sou ki kote yo sot. Pou ou jwenn plis limyè sou pwoblèm sante yo, gade chapit “Solisyon pwoblèm sante yo”.

Doktè a, mis lan oubyen travayè sante k ap konsilte w la ta dwe poze w kesyon sou pwoblèm ou genyen kounye a tankou sou pwoblèm ou te konn genyen lontan ak eta sante w, alòske. Eseye ba l enfòmasyon total - kapital, menm si ou santi w pa alèz, pou l ka konnen tout sa l dwe konnen sou sante w. Fòk ou fè l konnen si w gen medikaman w ap pran. Li te mèt nenpòt medikaman tankou aspirin oubyen grenn planin (oubyen nenpòt ki lòt metòd planin).

Ou ta dwe gen chans pou w poze nenpòt kesyon ou vle poze. Li enpòtan anpil pou w poze kantite kesyon ki nesèsè pou w ka pran bon desizyon pou sa ki konsène tretman an. Men kèk kesyon ou gen dwa vle poze, si w pa t deja gen repons pou yo:

- Ki kalte tretman ki egziste pou pwoblèm sa a?
- Ki konsekans tretman sa a ap genyen? Eske gen danje?
- Eske m ap geri nèt? Oubyen eske pwoblèm nan ka tounen sou mwen?
- Konbyen lajan m ap depanse pou analiz yo, plis tretman an?
- Ki lè m ap kòmanse santi m refè?
- Kouman pwoblèm sa a te fè vin sou mwen? Kijan m ka fè pou m pwoteje tèt mwen pou sa pa rive ankò?

Anpil doktè ak anpil mis ka pa abitye bay malad yo bon enfòmasyon, oubyen yo ka okipe epi yo pa pran tan pou yo reponn kesyon w yo. Fòk ou gen respè pou yo, men fòk ou egzije yo ba w repons. Yo ta dwe reponn tout kesyon w yo jouk ou konprann tout bagay. Si w pa fin konprann, se pa paske w sòt, men se paske yo menm, yo pa ba w bon eksplikasyon.

KONSILTASYON AN

Pou yo wè sa k pa mache byen nan kò w, pou yo ka wè si pwoblèm ou yo grav, fòk yo konsilte w. Nan pi fò konsiltasyon, pwofesyonèl sante a dwe gade w, koute w epi touche kote w gen pwoblèm nan. Nan pi fò ka yo, menm si ou pa dezabiye w nèt, fòk ou montre kote w gen pwoblèm nan. Si w vle santi w pi alèz, ou ka mande pou w antre ak yon zanmi w nan sal konsiltasyon an oubyen ou ka mande pou yon travayèz lasante la tou.

TÈS (ANALIZ)

Tès yo ka bay plis enfòmasyon sou yon pwoblèm sante. Pou anpil tès, yo sèlman pran yon ti echantiyon (pipi, tata oubyen krache) epi yo voye l nan yon laboratwa. Pou analiz san, yo pran yon ti kantite san ak yon ti zegwi nan dwèt oubyen nan bra w. Pami lòt tès yo fè anpil fwa, gen:

- kèk tès pou maladi seksyèlman transmisib (MST) kote yo pran yon ti echantiyon likid ki soti nan pati seksyèl malad la.
- tès pou kansè kote yo grate yon ti kouch selil nan kòl iteris ou pou yo voye nan laboratwa. (Se sa yo rele yon Pap test. Gade nan paj 378)
- byopsi, kote yo pran yon ti moso tisi nan yon timè pou yo fè tès kansè.
- Reyon-X (radyografi) oubyen tès ak aparèy iltrason pou yo gade andedan kò w. Yo sèvi ak Reyon-X pou yo chèche zo kase, gwo enfeksyon nan poumon ak kèk kansè. Pa kite yo fè w radyografi lè w ansent. Men yo ka sèvi ak yon aparèy iltrason san pwoblèm pou yo gade tibebe ki nan vant ou a. Tout tès sa yo fèt san doule.

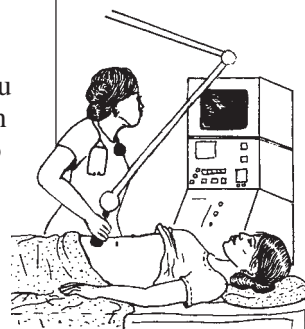
Anvan w fè nenpòt ki tès, chèche konnen konbyen sa koute. Mande doktè a, mis la oubyen travayèz sante a ki enfòmasyon andiplis tès la ap pote e sa k t ap rive si tès la pa t fèt.

MACHE AK YON ZANMI OUBYEN YON PARAN

Gen anpil moun ki pè al ka doktè menm si se pou yon maladi ki pa grav. Yon moun ki pè ap gen plis pwoblèm ankò pou l al chèche laswenyaj, si l malad toutbon. Si yon lòt moun ka ale avè l, l ap pi bon.

Yon zanmi ka:

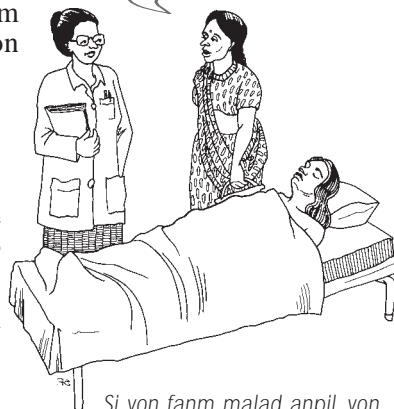
- voye je sou pitit fanm nan
- ede l jwenn epi fè l sonje kesyon li genyen pou l poze yo, epi fòk zanmi an òganize l pou tout kesyon yo jwenn repons.
- reponn kesyon nan plas fanm nan, si l twò malad pou l pale.
- rete bò kote l nan sal datant lan.
- kanpe bò kote fanm nan pandan konsiltasyon an, pou l ka soutni l epi pou l ka veye pou doktè a ap trete l ak respè.

aparèy iltrason

➤ Reyon-X (radyografi) pa gen danje, si yo fè l kòm sadwa. Yo ka sèvi ak yon tabliye plon pou pwoteje ògan repwodiksyon ou yo, sètadi pati nan kò w ki patisipe nan fè pitit.

Se mwen menm ki manman madanm lan. Gen kèk nan kesyon yo m ka reponn.

Si yon fanm malad anpil, yon moun ki ka bay enfòmasyon yo ta dwe mache avè l.

Si w bezwen ale lopital

Pafwa, yo fè moun fè operasyon san nesesite. Pafwa, yo fè moun fè operasyon alòske gen medikaman ki egziste ki ta ka bay menm rezilta a. Si w pa fin si nèt, mande yon lòt pwofesyonèl sante konsèy.

Si w gen pou w fè yon operasyon oubyen si w malad grav, eseye gade si w ka jwenn tretman san w pa bezwen entènè. Antouka, men kèk konsèy ki ka itil ou anpil si w oblije entènè lopital pou w ka jwenn laswenyay:

- Mache ak yon moun ki ka fè yo pran ka w, epi ki ka ede w pran desizyon.
- Plizyè moun gen dwa egzamine w. Yo chak dwe ekri tout sa yo fè avè w sou yon kat kap rete bò kote w. Konsa, pwofesyonèl k ap vin apre a ap konnen kisa k fèt deja.
- Anvan yon malad kite yo fè yon tès pou li oubyen bali laswenyay, fòk li mande pwofesyonèl kisa li pral fè epi poukisa. Konsa, l ap ka deside dakò oubyen pa dakò. Sa ka anpeche erè fèt.
- Eseye fè zanmi ak moun k ap travay nan lopital la. Yo ka ede w jwenn pi bon swen.
- Pou pa santi doulè, si w ap fè operasyon, mande si pa gen posiblite pou yo ba w yon piki sèlman nan zòn w ap opere a (anestezi lokal). Sa gen mwens danje e, apre operasyon an, w ap anfòm pi vit. Se pa p menm bagay si se yon medikaman yo ba w pou yo andòmi w (anestezi jeneral).
- Toujou mande ki medikaman yo ba w e pou kisa.
- Fè yo ba w yon kopi dosye w, lè w ap kite lopital la.

Kèk operasyon fanm abitye fè

Pafwa, yon operasyon se sèl solisyon pou yon pwoblèm sante ki grav. Nan anpil operasyon, doktè a fann yon pati nan kò moun nan pou l mete tout bagay nan plas yo andedan kò a, oubyen pou l fè kò a fonksyone yon lòt jan. Men kèk operasyon medam yo abitye fè:

- **Operasyon pou netwaye matris la**, oubyen ak kitaj, oubyen ak aspirasyon (gade paj 244). Kèk fwa, yo ka blije wete po ki andedan matris la, pandan osinon apre yon avòtman oubyen yon fòs kouch, oubyen pou yo wè kisa k fè ògan seksyèl yon fanm ap bay yon san ki pa nòmal.
- **Akouchman nan operasyon** (sezaryèn). Si yon akouchman nòmal pa ka fèt san pa gen danje pou manman an oubyen tibebe a, doktè blije fann vant manman an pou timoun nan ka fèt. Pafwa, sezaryèn konn nesesè, men twò anpil fwa, yon doktè fè operasyon sa a pou avantaj pa l, pa pou avantaj fanm nan. Gade chapit sou “Gwosès” la.
- **Esterilizasyon**. Nan operasyon sa a, yo koupe twonp falòp yo epi yo mare bout yo. Sa anpeche ovil yo rive nan iteris la, konsa, jèm gason an pa p ka ansent fanm nan (gade paj 223).
- **Operasyon pou retire iteris la** (isterekтоми). Yon isterekтоми se yon gwo operasyon. Yo dwe fè l sèlman si pa gen lòt mwayen pou yo regle pwoblèm sante ou genyen an. Mande si yo pa ka kite ovè yo nan plas yo.

Transfizyon san

Nan ka ijan, lè w pèdi anpil san, yo ka ba w san. Men si yo pa teste san sa a kòm sadwa, li ka kontamine w ak maladi tankou epatit oubyen VIH/SIDA. Jèm maladi sa yo chita nan san moun ki enfekte. Kidonk, si se pa yon ka ijan, kote lavi w menase, evite pran san.

Si w deja konnen, depi kèk tan anvan, ou pra l fè yon operasyon, gade si l pa posib pou w bay sere pwòp san pa w nan lopital la. Konsa, lè w ap fè operasyon an, si w bezwen san, w ap pran pwòp san pa w. Si w pa ka fè sa, yon zanmi w oubyen yon paran w gen dwa deside ba w san. Men fòk ou kontwole si lopital la teste san an pou epatit ak VIH. Fòk moun nan ak tout mari l (oubyen madanm li) pa kouche ak lòt moun depi 6 mwa. An plis, moun nan dwe gen menm gwoup san avè w.

Si w blije pran san yon moun ou pa konnen e si lopital la pa teste san sa a pou VIH, ou ka trape yon enfeksyon. Apre yon transfizyon san, pou w ka pwoteje mari w, fòk nou mete plis pwoteksyon nan relasyon seksyèl nou pandan 6 mwa. Apre sa, ou ta dwe fè yon tès SIDA. Pou w jwenn plis enfòmasyon, gade chapit sou "SIDA" ak chapit sou "Sante seksyèl" la.

Apre yon operasyon

Anvan w kite lopital la, men kesyon ou gen pou w poze:

- Kisa pou m fè pou kouti a rete pwòp?
- Kisa pou m fè, si m santi doulè?
- Pandan konbyen tan pou m pran repo?
- Ki lè m ka rekòmanse antre nan relasyon seksyèl? (Si w santi ou pa alèz pou w mande sa, doktè a ka petèt pale ak mari w.)
- Èske fòk mwen tounen kay doktè? Si wi, ki lè?

Pou poumon w ka ret anfòm epi pou w pa trape nemoni, fè yon ti mouvman tanzantan. Lè w sou kabann, respire epi tanzantan, fè egzèsis leve chita.

Manje manje lejè, manje ou ka dijere san pwoblèm

Repoze w kantite tan ou kapab. Si w ap viv lakay ou, mande fanmi ou pou yo fè tout travay ou abitye fè chak jou nan kay la pou ou. Si w pase de twa jou ap pran swen tèt ou sèlman, sa ap fè w anfòm pi vit.

Veye siy enfeksyon: ti likid jòn (pi), movè lodè, lafyè, chalè nan zòn kouti a, gwo doulè. Kouri al wè yon travayè sante si w gen youn nan siy sa yo.

Si se nan vant ou fè operasyon an, pa eseye peze sou zòn kouti a. Chak fwa w ap deplase, mete yon rad oubyen yon dra vlope oubyen yon zòrye sou kouti a. Fè menm bagay la, chak fwa w ap touse tou.

Ann travay pou chanjman

Plizyè milyon moun sou latè soufri epi mouri anba maladi yo te ka evite oubyen trete, si yo te jwenn bon jan laswenyay. Menm kote sèvis sante egziste, gen yon bann baryè ki anpeche fanm, sitou malerèz yo, jwenn laswenyay.

Men nan goumen kòtakòt, travayè sante yo ak òganizasyon fanm yo ka rive chanje sistèm sante a. Olye pou sa rete yon baryè, yo ka fè l tounen yon zouti k ap ede fanm ki vle regle pwoblèm sante yo. Men sistèm sante a pa p janm chanje poukont li. L ap chanje lè pèp la deside goumen pou sa, lè sitwayen yo kreye yon seri mwayen tounèf pou fòse dirijan yo mete lasante pou tout moun.

Yon bon kote deba pou chanjman sistèm sante a ka kòmanse, se lè n gen chans pou n pale sou pwoblèm sante k ap malmennen manm kominote a. Nan rankont sa yo, nou ka pwofite pale ak lòt medam yo ansanm ak mesye yo sou pwoblèm ki genyen pou moun jwenn laswenyaj nan sistèm nan.

Se pa ti mache m mache pou m rive la a. Si te gen travayè sante bò lakay mwen, nou t ap ka fè ekonomi lajan 2 semenn travay. Se kantite lajan sa m depanse chak fwa mwen vin la a.

M espere estòk medikaman planin yo pa ko fini. Ane pase, m te ranmase yon gwoès, paske klinik lan pa t gen ankò. M pa gen lajan pou m achte anpil, lè yo genyen.

M ta pito yo mete yon nat atè a, menm jan ak lakay la, pou moun chita. Ban sa yo twò di.

Doktè lavil sa yo pa manke pa meprize n. M t ap pi kontan si se moun nan bouk la ki te alatèt klinik lan

M ta swete yo ka fè Pap tèt isi a. M pa gen mwayen pou m al lavil e, dapre sa m konprann, Pap tèt yo enpòtan anpil

Fòk gen plizyè sal separe isi a, pou tout moun pa bezwen ap koute, lè doktè a ap konsilte n

M pa renmen lè se doktè gason k ap konsilte m. M ta swete gen fanm isit la, ki fè konsiltasyon.

M ta renmen yo ba m yon pi bon eksplikasyon sou pwoblèm mwen an. Sa fè katriyèm fwa, ane sa a, m santi doulè pandan m ap fè pipi. Poukisa sa kontinye ap rive m?

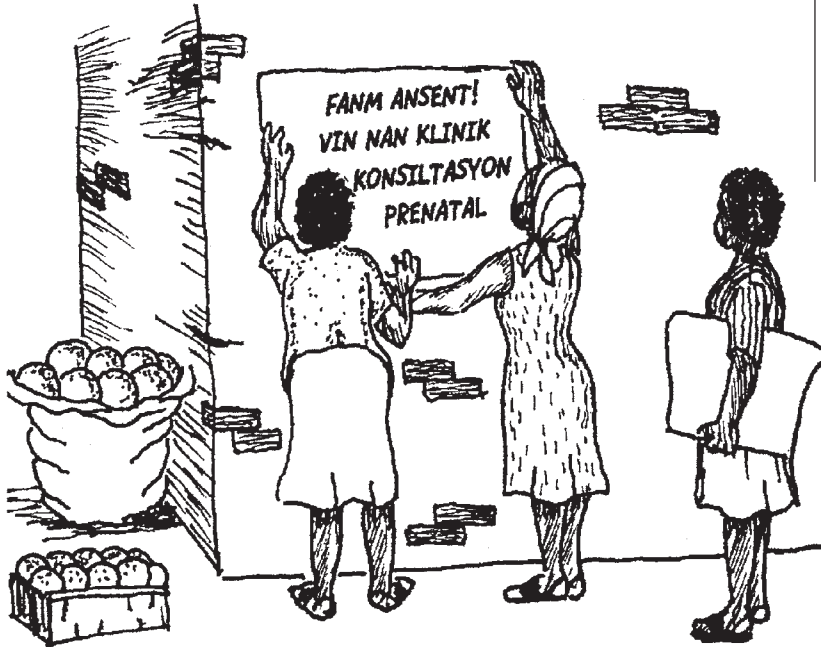
M ta renmen klinik la travay aswè, apre travay mwen.

Yo toujou ap fè moun chita tann. Si yo te voye yon moun vin mande ki pwoblèm nou chak genyen san pèdi tan, maladi ki pi grav yo t ap ka jwenn swen anvan.

Medam yo ka travay ansanm tou pou

- ede tout manm kominote a gen pi bon enfòmasyon ak konesans sou kesyon pwoblèm sante fanm. Paregzanp, nou ka òganize yon kanpay pou n eksplike enpòtans swen prenatal pou fanm. Si medam yo ak tout fanmi yo konn kisa yon fanm bezwen pou sante l, y ap pi vit ka itilize sèvis sante ki deja egziste yo. Y ap pi vit ka egzije tou pou otorite yo mete lòt sèvis sou pye, tankou depistaj kansè kòl iteris ak kansè tete

- wè kijan sèvis sante ki egziste yo ka vin pi bon. Paregzanp, si gen yon fanm saj nan kominote a, kijan l ka jwenn plis fòmasyon?
- chèche lòt mwayen pou yo jwenn swen sante. Li enpòtan pou nou reflechi sou sèvis sante nou vle genyen. Se pa sèlman sou sa n genyen deja yo pou n reflechi. Paregzanp, si pa gen travayè sante nan kominote a, kijan n ka fè yo prepare youn e ki sipò nou ka ba li? Si gen yon klinik deja, èske l pa ta ka fè lòt travay tou, tankou seminè sou lasante ak tablo sikolojik?
- youn pataje ak lòt konesans chak fanm genyen nan kesyon swen sante. Medam yo deja ap fè pi fò “travay lasante” nan kominote a. Paregzanp, se medam yo, alòske, ki pran swen malad yo, ki bay timoun yo prensip pou yo ka konsève sante yo, ki prepare manje, ki fè pwòptay lakay yo tankou nan kominote a, e se yo ki ede lòt fanm akouche. Travay sa yo ba medam yo anpil ladrès. Yo ka sèvi ak ladrès sa a pou yo chak bay lòt swen e pou yo ka pran swen tout manm kominote a.